

АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО НА ЯГОДОПЛОДНИ ВИДОВЕ, БИЛКИ, И ГЪБИ В ОБЩИНА САТОВЧА

Еман Кадум, Нидал Шабан, Ахмед Дунчев
Лесотехнически университет - София

Природоклиматичните условия на района позволяват разширяването на биологичното производство на земеделската продукция и рационално използване на безлихвените заеми които се отпускат на проекти реализирани в населени места от планински или полупланински райони. Почвите са плодородни, рядко са използвани изкуствени торове и пестициди през последните десет години, нарасналото търсене на биологични продукти, високите цени спрямо тези на конвенционалните и не на последно място близостта на района на страна членка на ЕС и на това, че биологичното производство на ягодоплодните, билките и гъбите е алтернатива за местното население на този район.

Ключови думи: биологично производство, ягодоплодни, ЕС, България, билки и гъби.
Key words: biological production, berries, herbs, mushroom EC, Bulgaria.

Биологичното производство е залегнало като приоритет в Програмата на Българското правителство. Предпоставки за това са: изключително благоприятните почвено-климатични условия на България за производство на земеделски продукти, в това число и на биологични продукти. По данни на Министерство на околната среда и водите над 80% от земеделските земи са подходящи за биологично производство; традициите в страната за производство на селскостопанска продукция – България е известна с качествените и вкусни плодове и зеленчуци; намалената употреба на торове и пестициди през последното десетилетие, което е предпоставка за развитието на биологичното земеделие; убедеността на правителството, че българският потребител не бива да бъде лишаван от биологичните продукти, които са здравословна и качествена храна. Агроекологичната политика е с все по-нарастващо значение за Общата селскостопанска политика на Европейския съюз. Нещо повече, следвайки промените в приоритетите на тази политика, бюджетът на Европейския съюз за агроекологичните програми се увеличава за сметка на намаляването на средствата за компенсаторните плащания по продукти. В съответствие с политиката на ЕС, при присъединяването на България, страната ще е задължена да прилага агроекологичните схеми. Развитието на подобна програма ще допълни целесъобразно правителствената политика за устойчиво и интегрирано развитие на селските райони. Важен инструмент за прецизиране и изпитване на Националната агроекологична програма е осъществяването на пилотен проект за прилагане на земеделски дейности, целящи опазването на околната среда.

Община Сатовча се намира в Югозападна България и обхваща крайните части на Югозапад-

ните Родопи. Почвено-климатичните условия на района са благоприятни за отглеждане и производство на много традиционни и нови земеделски култури. Общата ѝ територия е 334 245 км. Сатовчанската община обхваща части от долината на река Места и от югоизточната част на Дъбрашкия дял на Западните Родопи. Преобладава планинският и полупланинският релеф. Средната надморска височина е 1000 м. Най-високата точка е връх Унден - 1668 м. Климатът е преходносредиземноморски, с подчертано планинско влияние във високите части. Средната годишна температура е 10°C. През зимата се образуват температурни инверсии. Преобладават есенно-зимните и пролетно-летните валежи. Средната годишна валежна сума е 750-800 л/кв.м. Почвите са кафяви, планинско-горски, слабо излужени и излужено-канелени. На места са силно ерозирали. В геоложко отношение землището на общината е представено от скали - гранити, риолити и пясъчници. Почвите са екологични чисти от замърсители (пестициди, торове и др.). Хидрографската мрежа на общината включва реките Места, Доспат, Бистрица и множество по-малки реки и извори. Водните ресурси са по-богати в северната част на общината. Географското местоположение, надморската височина, климатът, растителността, липсата на промишлени предприятия и други природни фактори я определят като един от най-чистите и екологични райони в страната. Състоянието на въздуха, почвите и водите е много силна страна в характеристиката на общината и я определя като един от най-чистите екологични райони в страната. Обработваемата земя в община Сатовча е **73360 дка**. Природно-географските условия са благоприятни за отглеждането на тютюн, картофи, корнишони, боб и други. Най-голям дял заема тютюнопроизводството. Напоследък

се засилва интересът към отглеждането на различни билки (лавандула и бял риган), за което също има благоприятни условия. Немалко хора се занимават и с гъбопроизводство- собствено производство, и гъбарство- събиране на диворастящи гъби. Сега при създадените нови условия, особено програмата за алтернативно земеделие в Родопите, която осигурява финансова подкрепа за отглеждането на етерично маслени култури, белки и горски плодове, за които агроекологичните условия са много подходящи. Създаването на нови овощни масиви и билкови насаждения в общината е от голямо значение за икономиката и социалната политика. Това е предпоставка за развитие на предприятия за преработка на продукцията, включително охлаждане, производство на широка гама хранителни продукти. Всичко това от своя страна води до откриване на нови работни места в района, където един от главните проблеми е високият процент безработни.

Резултатите от реализирането на проекта обхващат описание на почвите и възможности на отглеждане на нови видове земеделски растения и заключение.

1. ПОЧВА: Почвата е песечливо-глинеца с добър механичен състав и физически свойства, които не позволяват развитието на рак по корените на овощните растения, което често става причина за преждевременно пропадане на насажденията. Почвената реакция е неутрална до средно кисела (рН – 5.5-6.0). Подпочвените води са под 80-90 см. Това е добра предпоставка за успешно производство на ягодоплодните овощни, лечебни, и ароматни растения. Отглеждането на лечебно ароматните растения спомага в борбата срещу ерозията на почвите. Отглеждането на ЛАР осигурява усвояване на различни по качества почви в т.ч. и на нискокачествени разположени в полупланинските и планински райони (ерозирани, каменливи склонове, алкални, песъкливи), което има важно икономическо значение. Лечебните и ароматни растения се адаптират много по-лесно към различните почвени и климатични условия в сравнение с другите земеделски култури, затова могат да се използват широк спектър от почви.

2. Възможност за алтернативни земеделски култури

I. Ягодоплодни-овощни култури:

Интересът към отглеждането на тази група земеделски култури (къпини, малини, арония, касис, френско грозде, боровинки и др.) се дължи на своите биологични и стопански качества, които осигуряват преимущество над останалите овощни култури а именно са:

1. растежът им се обуславя от техния произход (влажни и прохладни планински и полупланински месторастения).

2. скороплодни овощни видове, встъпващи в плододаване на втората година след засаждане, в пълно плододаване – на третата година, а при някои сортове – още през първия лятно-есенен период.

3. плододават ежегодно с продължителен беритбен период, което позволява да се ангажира населението за по-дълго време.

4. ранозрялост и плододаване в необичаен сезон, когато липсват други плодове на пазара, осигурявайки висока рентабилност.

5. бърза възвръщаемост на 50-60% от капиталните вложения още през първата година от създаването на насажденията.

6. ефективно отглеждане на едно място 10-12 години.

7. плодове с високи хранителни и лечебни качества, много желани в свеж вид, подходящи за замразяване и технологична преработка в хранително-вкусовата и фармацевтичната промишленост.

8. технологичните грижи по отглеждане на тези култури са по-малки в сравнение с други овощни култури.

II. Лечебни и ароматни растения (ЛАР)

През последните години се породил значителен интерес около концепцията за новите лекарствени средства и ароматни вещества от растителен произход. На фона на широкото замърсяване на околната среда хората страдат от различни заболявания. Фармацевтичните фирми правят договори и влагат големи инвестиции с надеждата да намерят други суровини за старите и по-модерните заболявания, страдания и нужди. Българската флора е богата на лечебни и ароматни растения и местното население има добри традиции в тяхното събиране от природата, култивирането на някои от тях и търговията с произведените суровини и продукти. Основните цели при култивирането на лечебните растения са:

- получаване на стандартизирана и екологично чиста продукция;

- увеличаване на съдържанието на биологично-активни вещества;

- оползотворяване на земеделските земи;

- опазване на природните ресурси от лечебните и ароматни растения в страната.

Усилията в това направление имат особено значение, като се има в предвид следното съображение: Естествените генетични ресурси на лечебните растения са се намалили през последното десетилетие.

Интересът към събирането и отглеждането на билки е голям в този район. Подходящият климат и чистота на околната среда позволява да се развива и тази дейност. Населението има традиции в тази област, но липсват следните компоненти през последните години:

1. информация и култура за събиране на некултивирани (диворастящи) билки.
2. познания за запазване и възстановяване на билки регистрирани в червената книга или приближаване на тяхното изчезване.
3. производство на едни същи билки и нелоялната конкуренция за пазари и ниското качество, доведе до рязко намаляване на търсенето на билки в този регион.

ПРЕДИМСТВА при култивирането на лечебните и ароматни растения в сравнение с другите земеделски култури.

1. Планиране на работата

Прибирането на продукцията става в най-подходящото време и за най-кратък срок. Отглеждането на лечебните и ароматни растения по определена технология определя и получаване на конкретни годишни добиви, специфични за всеки вид. Това дава възможност да се сключват предварителни договори за реализация на предстоящата продукция.

2. Усвояване на различни по качества почви и т.ч. и на нискокачествени, разположени в полупланинските и планински райони (ерозирани, каменисти склонове, алкални, песъкливи), което има важно икономическо значение. Лечебните и ароматни растения се адаптират много по-лесно към различните почвени и климатични условия в сравнение с другите земеделски култури, затова могат да се използват широк спектър от почви.

3. Получаване на икономически изгодна суровина

Събирането на продукцията от култивираните площи е много по-изгодно, защото се икономисват транспортни разходи, време и човешки ресурси в сравнение със събирането ѝ от естествените находища. При две и многогодишните видове лечебни и предимно през първата година, а през следващите насажденията се нуждаят само от поддръжка и прибиране на продукцията.

4. Реализацията на произведената продукция на вътрешни и външни пазари

България е традиционен износител на билки и намира добър прием на международните пазари поради високото съдържание на биологично-активни вещества в тях. Голяма част от известните лекарства се получават от култивирани растения (70%). Вътрешният ни пазар също изпитва остра нужда от някои видове поради намалелите природни ресурси от тях в страната. Култивирането на

такива видове ще даде възможност да се събира растителен материал, от който хората се нуждаят.

5. Технологични аспекти

При отглеждане на дадено лечебно растение е необходимо да се знаят неговите оптимални биологични изисквания. Според произхода си лечебните и ароматните растения имат различни изисквания, които трябва да са съобразени с избора на почвата и условията на отглеждане, при които се развива конкретното растение в естествените месторастения или поне да са приблизително такива. Ако не се съобразим с това, твърде вероятно е добивите и съдържанието на активните вещества да намалее.

За това трябва да се предприеме нова аграрна политика включваща следните подходи в тази насока:

1. Информация относно търсенето и предлагането на продукцията от култивираните лечебно и ароматни растения на билковия пазар в близките 2-3 години. Също така и за проблемите и рисковете в тази област.

2. Осигуряване на оптимални условия за култивиране (в т.ч. почва, климат, светлинен режим и др.)

3. Осигуряване на размножителен материал (семена, разсади, коренища и др.)

4. Установяване на най-подходящ начин на отглеждане.

5. Прилагане на навременни и подходящи грижи по време на вегетацията.

6. Създаване на условия за предпазване на растенията от плевели, болести и неприятели.

7. Установяване на най-благоприятното време за прибиране на реколтата.

8. Търсене на възможности за механизирани производствени процеси.

9. Създаване на оптимални условия за следжътвено съхранение на продукцията.

10. Да се насочва към нови билкови култури, а те са много, особено като знаем, че района е с изключително подходящ климат и екологична чистота.

11. Да се насочва към такива култури, които да се използват не само като билки, но и като лекарствени, ароматични и подправни култури, за да може да се реализират по-бързо.

12. Трябва да се разширяват знанията по правилата на бране, сушене, пакетиране и съхранение на лечебните, ароматни и подправни растения, да бъдат конкурентноспособни на пазара.

13. Да се изучават наредбите по качества, контрол и сертификация, съгласно европейските стандарти.

III. Гъбопроизводство:

В община Сатовча са разпространени диворастящи гъби, които напоследък се берат без да бъдат спазвани правилата за брането им като се берат с техните хифи. Те представляват голямо богатство за бъдещето, ако се контролира и се обучава местното население за правилното бране и запазването им. Освен това условията са подходящи за производство на няколко вида култивирани гъби като Печурка, Кладница, Шийтаке и др. Общината Сатовча е с: Подходящ климат. Местността е екологично чиста, особено наличието на чисти водоизточници, което представлява важен елемент и отговаря на едно от екологичните изисквания за гъбопроизводството отговарящо на Европейските стандарти. Може да се използват сушилите на тютюна за тази цел и също изоставените сгради от времето на АПК, които са все още към общината и могат да се дадат под аренда след малък ремонт и приспособяване към дадената цел. Тогава те ще бъдат подходящи за гъбопроизводство.

- Растителните отпадъци от горите, дърворезниците и тези от животински произход осигуряват подходящ и евтин компост за гъбопроизводство. За да могат да се използват за производство на гъби не само класическите субстрати, но и други, които са по-лесно достъпни, в това число и дървесна кора. Подчертаната особеност на този субстрат е бавното му разлагане, в резултат на което той е силно въздухо- и водонепроницаем.

- При тяхното компостиране се отделя висока температура осигуряваща дезинфекцията на субстрата, който трае по-продължително време в сравнение с традиционните субстрати.

- Използването на отпадъци от гъбопроизводството като добавка към фуража при преживни животни и рибовъдство затваря един екологичен цикъл в алтернативното земеделие.

- Гъбопроизводството осигурява заетост и добър доход на не малка част от населението и през

мъртвите сезони.

- Култивираните гъби могат да се отглеждат през цялата година.

- Това производство може да осигурява богат източник на растителен белтък, осигурявайки рационалното хранене на населението.

Заклучение:

В този район са налице големи възможности, които могат да се използват в производство на земеделски продукти от горе посочените направления поради наличието на съвкупност от различни благоприятни условия. В унисон с програмата за алтернативното земеделие в Родопите финансирана от Държавния фонд земеделие, националният фонд за опазване на околната среда, САПАРД където има заявки от чужди фирми. Местният бизнес тогава заедно с фермерите ще усетят на къде се насочва бизнес вятъра и да се ориентират да хванат посоката му. трябва да се информират и насочват желаещите да се включват в това развитие към новостите от горепосочените направления чрез организирани семинари, създадени демонстративни полета и актуални консултации от изтъкнати специалисти и от организирани браншови формирования, които ще разполагат и с правото за използване на кредитите от посочените програми. Масово и активно да се включват и специалистите от националната служба за съвети в земеделието в реализирането на правителствената политика в този отрасъл.

Литература

1. Бауман Е. Използване на отпадъчните кори от иглолистните трупи в градинарство. Пловдив 1977
2. Доклад от конференцията по биологично земеделие "шансовете на биологичното земеделие в разширения Европейски Съюз" Пловдив 21-22, 11, 2003.
3. Станчева Й. и др. Екологичната земеделска ферма. София 2003.

SITUATION AND POSSIBILITIES OF BIOLOGICAL PRODUCTION OF BERRIES, HERBS AND MUSHROOM IN SATOVCHA REGION

Eman Kadhum, Nidal Shaban, Ahmed Dunchev
University of Forestry – Sofia, Bulgaria

ABSTRACT

Natural conditions of Satovcha region permit the biological production of agricultural products and rational using of without interest credit focused to mountain and semi mountain regions. The fertile soils, rare using of fertilizers and pesticides during the last decade, increasing of demand of biological products, nearest location to member of EC country and for the fact that the biological production of berries, herbs and mushroom present the best alternative to local citizens in this region.